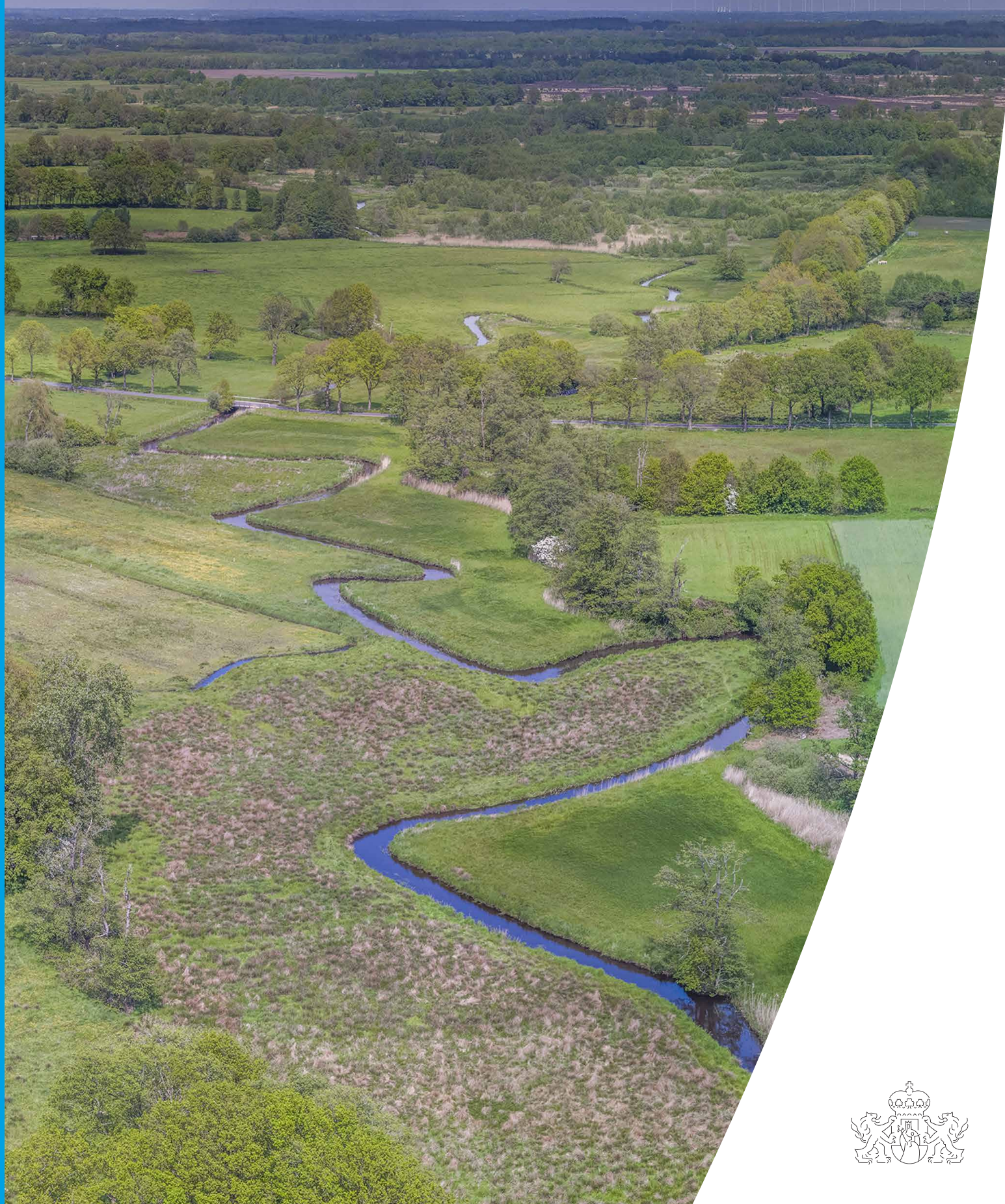

Programmatiese aanpak vervolq UPDA

provincie **D**renthe

Programmatiese **aanpak vervolg UPDA**

Plan van aanpak, door GS vastgesteld d.d. 15 oktober 2024

Colofon

Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

Inhoud

1	Inleiding	6
	Aanleiding	6
	Doelen en eisen ten aanzien van waterkwaliteit	6
	KRW en drinkwater	7
	Aanleiding vervolg UPDA	8
	Adviescommissie vervolg UPDA	8
	Plan van aanpak en governance	9
2	Maatregelen	11
2.1	Maatregelen op korte termijn uit te voeren	11
2.2	Maatregelen die meer (voorbereiding) tijd vergen	15
3	Planning	18
4	Communicatie en Financiën	19
	Communicatie	19
	Financiën	19
	Bijlage: Nadere uitwerking adviezen commissie vervolg-UPDA.	20

Voorwoord

Voor u ligt het Plan van aanpak 'Programmatische aanpak vervolg UPDA'. Het advies van de commissie vervolg UPDA (27-10-2023) vormt hiervoor het vertrekpunt. Als provincie voeren wij de regie over dit plan.

Het Plan van aanpak bevat concrete maatregelen die op korte termijn uitgevoerd kunnen worden en daarnaast maatregelen die nog een nadere uitwerking of onderzoek behoeven. Voor alle maatregelen geldt dat er draagvlak is bij de betrokken organisaties, gebaseerd op de eigen rol, taak en verantwoordelijkheid. De programmeur die wij als provincie gaan inzetten voor het vervolg van UPDA, zal per maatregel nauw samenwerken met de hierbij betrokken partijen met aandacht voor de samenhang tussen de maatregelen en de dwarsverbanden met andere opgaves.

Wij zien dit als een organisch plan. Want de laatste maatregel betreft het voornemen om samen met alle betrokken partijen te verkennen wat we nog meer kunnen doen om tot een robuuste bescherming van de drinkwaterwinning te komen. Mogelijke aanvullingen waar we op dit moment aan denken zijn: verkennen welke vormen van grondgebruik passen binnen gebieden waarin grond- of oppervlaktewater gewonnen wordt voor de drinkwatervoorziening, met als voorbeelden het stimuleren van biologische landbouw, verbod op PFAS-houdende gewasbeschermingsmiddelen of het toepassen van irrigatiegreppels. Dergelijke maatregelen vergen de nodige afstemming en inzicht op effect en haalbaarheid.

Daarnaast hebben we rekening te houden met de ontwikkeling van het Gebiedsdossier oppervlaktewater-winning Drentsche Aa. Momenteel wordt onder regie van Waterschap Hunze en Aa's en samen met Waterbedrijf Groningen gewerkt aan de actualisatie van dit gebiedsdossier. Hierin worden alle risico's (opnieuw) in beeld gebracht, denk aan bijvoorbeeld medicijnresten en andere probleemstoffen. Deze risico's worden vervolgens vertaald in een nieuw maatregelenpakket, hetgeen te zijner tijd zal gaan samenvloeien met dit plan.

Wij kunnen echter vandaag al met de realisatie van de in dit plan genoemde maatregelen beginnen dan wel deze voortzetten en zo verder bijdragen aan de robuuste en duurzame bescherming van de Drentsche Aa als bron voor drinkwater.

Willemien Meeuwissen,
Gedeputeerde Water

15 oktober 2024

1 Inleiding

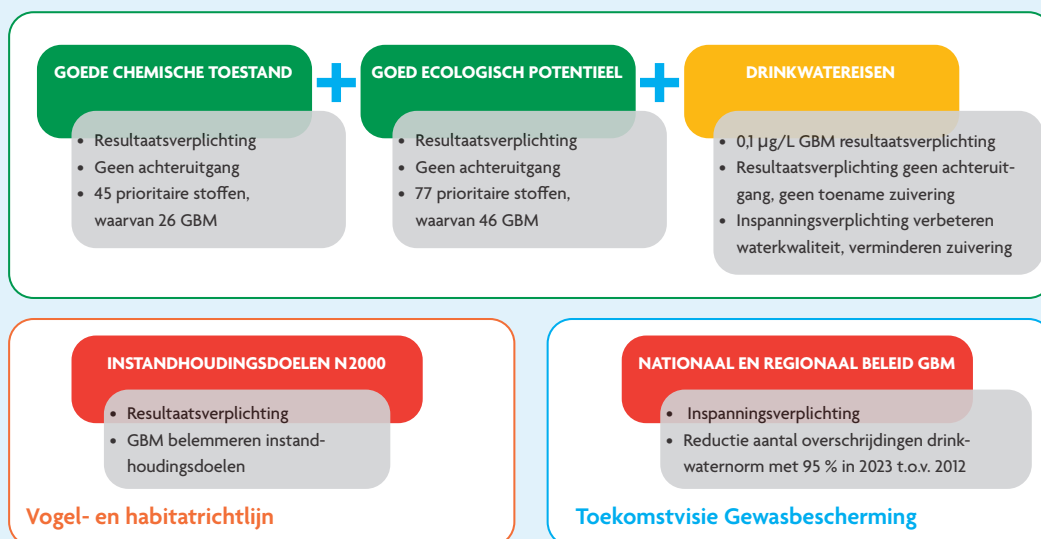
Aanleiding

Het oppervlaktewater van de Drentsche Aa wordt gebruikt voor de openbare drinkwatervoorziening. Het beschermen van de Drentsche Aa als bron voor drinkwater is belangrijk en als zodanig ook opgenomen in het Regionaal Waterprogramma. De waterkwaliteit moet daarvoor voldoen aan wettelijk vastgestelde kwaliteitsnormen.

Doelen en eisen ten aanzien van waterkwaliteit

Dit Plan van aanpak en de beschrijving van doelen en eisen zijn in grote mate gebaseerd op het werk en rapport dat is uitgebracht door de Adviescommissie vervolg UPDA. De waterkwaliteitsdoelen als het gaat om gewasbeschermingsmiddelen (GBM) zijn afkomstig van de Kaderrichtlijn Water (KRW), de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) en het nationale beleid voor gewasbeschermingsmiddelen (GBM), vastgelegd in de Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 en het bijbehorende uitvoeringsprogramma^{1,2}, Verder worden er eisen gesteld aan voor menselijke consumptie bestemd water op basis van de Europese Drinkwaterrichtlijn en het Nederlandse Drinkwaterbesluit^{3,4},

Doelstellingen waterkwaliteit Drentsche Aa

Figuur 1. Schema waterkwaliteitsdoelen in samenhang met (boven) de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW), en (onder) de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn en het nationale beleid voor GBM, vastgelegd in de Toekomstvisie gewasbescherming 2030 en het bijbehorende uitvoeringsprogramma.

1 <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-1fe2900b-5755-4bc2-a10e-cab52a7fb3ca/pdf>

2 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/09/28/uitvoeringsprogramma-toekomstvisie-gewasbescherming-2030>

3 Richtlijn (EU) 2020/2184 van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2020 betreffende de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water (europa.eu)

4 wetten.nl - Regeling - Drinkwaterbesluit - BWBR0030111 (overheid.nl)

KRW en chemische en ecologische toestand van het oppervlaktewater

De KRW bevat doelen voor een goede chemische toestand en een goede ecologische toestand of potentieel van een oppervlaktewaterlichaam, zoals de Drentsche Aa. De KRW noemt een aantal prioritaire stoffen, waaronder GBM, waarvan de concentraties voor al deze stoffen onder een bepaalde norm moeten zijn, om van een goede chemische toestand te kunnen spreken. Daarnaast moet voor de Drentsche Aa als oppervlaktewater een goed ecologisch potentieel worden bereikt.

De ecologische toestand wordt mede bepaald aan de hand van maximale concentraties van bepaalde chemische stoffen, waaronder ook GBM, die in het oppervlaktewater aanwezig mogen zijn. Oppervlakte-wateren scoren goed als zowel de chemische toestand als het ecologisch potentieel goed is. Deze toestand had in eerste instantie in 2015 bereikt moeten zijn en vervolgens in 2021. Dit is voor veruit de meeste waterlichamen in Nederland niet gelukt. De goede toestand moet nu in 2027 bereikt worden. Achteruitgang van de waterkwaliteit is niet toegestaan. Waar GBM risico's opleveren voor het niet bereiken van de goede chemische en goede ecologische toestand (of het goede ecologische potentieel) of kunnen leiden tot een achteruitgang van die toestand, kan niet tot 2027 gewacht worden met maatregelen.

De Drentsche Aa scoort op ecologie en biologie nog matig. Onduidelijk is nog of de matige score op ecologie gerelateerd is aan de aanwezigheid van GBM en/of andere verontreinigingen (zoals medicijnresten).

KRW en drinkwater

De KRW stelt milieukwaliteitseisen aan oppervlaktewater dat voor de drinkwaterbereiding wordt gebruikt. Bij het innamepunt voor drinkwaterbereiding mag het water per gewasbeschermingsmiddel, biocide en hun humaan-toxicologisch relevante afbraakproducten maximaal 0,1 microgram per liter bevatten⁵. De som van alle aangetroffen GBM mag niet hoger zijn dan 0,5 microgram per liter (op grond van de Europese Drinkwaterrichtlijn voor water dat bestemd is voor menselijke consumptie). Daarbij geldt dat 90 % van de meetreeks van de afgelopen drie jaren onder deze norm moet liggen.

Een wettelijke verplichting vanuit de KRW is dat er geen achteruitgang van de waterkwaliteit mag zijn in het waterlichaam – in dit geval het oppervlaktewater Drentsche Aa. Het risico dat de drinkwaternorm van 0,1 µg/L mogelijk niet wordt bereikt of dat de waterkwaliteit achteruitgaat vraagt wettelijk gezien om ingrijpen (resultaatverplichting). Daarnaast geldt een inspanningsverplichting: er moet gestreefd worden naar kwaliteitsverbetering zodat de zuiveringsinspanning om het water van de Drentsche Aa op te werken tot drinkwater op termijn kan worden verlaagd.

5 wetten.nl - Regeling - Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 - BWBR0027061 (overheid.nl)

Toekomstvisie gewasbescherming 2030 en uitvoeringsprogramma

Het nationale beleid op het gebied van gewasbescherming is beschreven in de Toekomstvisie gewasbescherming 2030⁶. De UPDA-doelen zijn afgestemd op de landelijke doelen die zijn opgenomen in de voorganger van de Toekomstvisie 2030: de 2e Nota Duurzame Gewasbescherming en die in de Toekomstvisie zijn overgenomen⁷. Deze doelen zijn zowel door het waterschap Hunze en Aa's als door de provincie Drenthe overgenomen: 50% minder overschrijdingen van de drinkwaternorm in 2018 en 95% reductie van overschrijdingen in 2023 ten opzichte van 2012. Dit betekent voor 2023 maximaal één normoverschrijding voor een individuele stof en geen normoverschrijding van de som van stoffen (som is niet meer dan 0,5 µg/l). Deze doelstelling voor de Drentsche Aa past binnen de hierboven beschreven juridisch bindende doelstellingen vanuit de KRW die voor de Drentsche Aa gelden.

Aanleiding vervolg UPDA

De provincie Drenthe, waterschap Hunze en Aa's en Waterbedrijf Groningen hebben in de periode 2016-2022 samen met veel gebiedspartners gewerkt aan het Uitvoeringsprogramma oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa (UPDA). De bij UPDA gevolgde aanpak is door de betrokken partijen beoordeeld als succesvol waar het gaat om de samenwerking tussen de betrokken partijen en het versterken van de bewustwording, kennisoverdracht en kennisontwikkeling. De aanpak heeft echter onvoldoende geleid tot een robuuste bescherming van de Drentsche Aa als bron voor drinkwater.

Het doel van UPDA was om in 2023 het aantal normoverschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen (GBM) bij het innamepunt voor de drinkwaterbereiding van Waterbedrijf Groningen ten opzichte van 2012 met 95% te verminderen. Dit betekent voor 2023 maximaal één normoverschrijding voor een individuele stof en geen normoverschrijding van de som van stoffen (som is niet meer dan 0,5 µg/l). Deze doelstelling is in 2021 niet bereikt, zo blijkt uit het UPDA- eindrapport⁸.

Omdat de normoverschrijdingen en de sterke fluctuaties daarvan illustreren dat er geen sprake is van een robuuste bescherming van de Drentsche Aa hebben de UPDA-partners in 2022 geconcludeerd dat er een aanvullende strategie nodig is. De provincie heeft daarop het initiatief genomen voor het instellen van de adviescommissie vervolg UPDA.

De overschrijdingen in 2023 en 2024 illustreren dat dit nog steeds actueel is: in 2023 is dit doel wél bereikt, maar het aantal jaarlijkse normoverschrijdingen tot en met oktober 2024 staat al op 10 overschrijdingen (bron: Waterbedrijf Groningen).

6 Toekomstvisie gewasbescherming 2030, naar weerbare planten en teeltsystemen | Publicatie | Rijksoverheid.nl

7 Nota Gezonde Groei, Duurzame Oogst 2013-2023

8 Eindrapport-UPDA-2022.pdf (onzedrentscheaa.nl)

Adviescommissie vervolg UPDA

Om antwoord te krijgen op de vraag hoe zo'n aanvullende strategie in het vervolg van het UPDA-programma eruit moet zien, heeft de provincie Drenthe op 8 februari 2023 een commissie ingesteld om hiervoor een advies uit te brengen. De commissie heeft 27 oktober 2023 haar adviesrapport aan Gedeputeerde Staten aangeboden. Het advies "Wie Aa zegt ..." bevat negen aanbevelingen voor de duurzame verbetering van de waterkwaliteit van de Drentsche Aa ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening⁹.

De commissie constateert gelijk met de conclusies van het UPDA-eindrapport dat er reden is tot bezorgdheid. Er is sprake van langjarige aanwezigheid van diverse GBM en hun afbraakproducten in het oppervlaktewater van het Drentsche Aa stroomgebied. De herkomst is zowel uit landbouwgebieden als stedelijk gebied. Wat daarbij de invloed van riooloverstorten is op de waterkwaliteit van de Drentsche Aa is, is niet goed bekend. Dit moet worden uitgezocht waarna er eventueel maatregelen kunnen worden genomen.

Voor het Drentsche Aa gebied is sprake van een extra urgentie als gevolg van de drinkwaterwinningsfunctie. De commissie heeft dit zwaar laten wegen, mede vanwege de wettelijke zorgplicht van alle bestuursorganen voor de drinkwatervoorziening, zoals deze volgt uit artikel 2 van de Drinkwaterwet. Om voldoende invulling te geven aan deze zorgplicht voor het water van de Drentsche Aa, zal - naar het oordeel van de commissie - de inzet door alle bestuursorganen met het beschikbaar instrumentarium fors moeten worden uitgebreid. Daarnaast heeft de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) in november 2023 in een signaalrapportage haar zorgen geuit over de invulling van de zorgplicht door provincies en volgt de provincies op de uitvoering hiervan.

De adviezen van de commissie staan niet op zichzelf maar zijn onderdeel van verschillende lopende ontwikkelingen, zoals onder meer gebiedsprocessen. De effecten van deze ontwikkelingen in combinatie met de negen aanbevelingen van de commissie hieronder zijn dan ook moeilijk te kwantificeren. De commissie adviseert alle genoemde maatregelen in te zetten. Dit betekent ook, dat er in de programmatische aanpak geen prioritering aangegeven kon worden in maatregelen op basis van effectiviteit van de maatregel. Wel is in de aanpak rekening gehouden met een fasering in tijd in de zin dat sommige maatregelen direct geïmplementeerd kunnen worden en effect kunnen sorteren terwijl andere maatregelen onderzoek en/of een gebiedsproces vergen waardoor de maatregel pas op lange(re) termijn daadwerkelijk effectief is.

Plan van aanpak en organisatie

De negen aanbevelingen van de commissie zijn zowel ambtelijk als bestuurlijk uitgebreid besproken met betrokken partijen¹⁰. De uitkomsten daarvan samen met de

9 "Wie Aa zegt, ...". Aanbevelingen voor duurzame verbetering van de waterkwaliteit van de Drentsche Aa ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening (2023). Adviescommissie onder voorzitterschap van M. Kool en H. Kusters

10 LTO, gemeenten Assen, Groningen, Aa en Hunze, Tynaarlo, Midden-Drenthe, Overlegorgaan Drentsche Aa, Bestuurlijke Adviescommissie Drentsche Aa, waterschap Hunze en Aa's, WMD, Waterbedrijf Groningen, AND, Natuur en Milieufederatie Drenthe, Staatsbosbeheer en Adviseur Landbouw&Omgeving.

negen aanbevelingen van de commissie vormen de basis voor dit voorliggend plan van aanpak. De negen aanbevelingen van de commissie zijn grotendeels overgenomen en aangevuld met nieuwe inzichten. In de bijlage is aangegeven welke aanbevelingen van de commissie overgenomen zijn.

In dit plan van aanpak is het breed gegeven advies gevolgd om opnieuw te kiezen voor een programmatische aanpak en ook om onderscheid te maken in maatregelen die op korte termijn kunnen worden genomen en ook op korte termijn effect kunnen hebben en naar maatregelen die op lange termijn effect kunnen hebben.

De uit te voeren maatregelen staan in hoofdstuk 2 van dit plan van aanpak. Hoofdstuk 3 gaat kort in op de planning en organisatie van het programma. Elke maatregel behoeft een nadere uitwerking op het gebied van doelen, resultaten, benodigde middelen, rollen, etc. De nieuwe programmaleider pakt dit samen met de betrokken partijen op.

In het bestuurlijk overleg vervolg UPDA d.d. 11 juli 2024 is bepaald, mede op verzoek van de verschillende partners, dat de provincie eigenaar is van het Plan van aanpak en de regie voert op de uitvoering ervan. Afgesproken is ook dat de betrokken partijen hieraan werken op grond van hun eigen taken, rol en verantwoordelijkheid. De nieuwe programmaleider (zie maatregel A1) speelt hierin een belangrijke rol. Hij rapporteert over voortgang en resultaten aan de gedeputeerde, die bestuurlijk opdrachtgever is voor dit plan. De andere betrokken partijen/bestuurders worden met regelmaat geïnformeerd en om advies gevraagd via het Overleg Orgaan Drentsche Aa (behorend bij het Nationaal Park) en de Bestuurlijke Adviescommissie (BAC) Drentsche Aa. De BAC krijgt hiervoor een verruiming van zijn opdracht (zie maatregel A2). Op deze wijze wordt gebruik gemaakt van de bestaande (overleg)structuren.

Dynamiek en samenhang met andere opgaven

Dit Plan van aanpak staat niet op zichzelf. Zoals ook in het advies van de commissie is benoemd, zijn de ontwikkelingen rond de transitie van het landelijk gebied van groot belang voor het gebied en de eventuele maatregelen. Deze ontwikkelingen zijn onzeker, mogelijk omvangrijk en vragen een ingrijpende en langjarige inzet van grondgebruikers en bestuurders in Drenthe.

Er zijn veel ontwikkelingen op zowel Europees, nationaal als provinciaal niveau waarvan de effecten nog niet goed in beeld zijn, maar waar voor de uitvoering van dit Plan van aanpak niet op gewacht kan worden, gegeven het belang van de drinkwatervoorziening.

Onder leiding van het waterschap Hunze en Aa's wordt gewerkt aan het actualiseren van het gebiedsdossier Drentsche Aa, conform de plancyclus van de Kaderrichtlijn Water. Dit zal in 2025 gereed zijn. Maatregelen die uit de eventuele restopgave komen, volgen daarna. Deze worden of in een integraal gebiedsprogramma opgenomen of eventueel in een apart uitvoeringsprogramma.

Het is goed te beseffen dat bijsturing vanwege bovengenoemde ontwikkelingen gedurende de uitvoering van dit Plan van aanpak nodig zal zijn.

2 Maatregelen

Om de Drentsche Aa robuuster te beschermen worden meerdere maatregelen voorgesteld die in samenhang uitgevoerd dienen te worden. Daarbij is onderscheid gemaakt in lange en korte termijn maatregelen. Lange termijn maatregelen zijn nodig omdat die in sterke mate bijdragen aan een structurele verbetering van het beschermingsniveau van de Drentsche Aa, maar deze vragen vaak ook een lange voorbereiding omdat ze bijvoorbeeld complex zijn of nader onderzoek vragen en mede daardoor pas op langere termijn effect kunnen hebben. De hier uitgewerkte korte termijn-maatregelen sluiten aan bij lopende projecten en trajecten en kunnen daardoor in relatief korte tijd geïmplementeerd worden. Dit impliceert niet dat daarmee ook de effecten ervan snel meetbaar zijn, dat zal per maatregel verschillen. In onderstaande tabel staan de maatregelen gerangschikt naar realisatie op korte of lange termijn.

Maatregelen op korte termijn uit te voeren	Maatregelen die meer (voorbereidingstijd)tijd vergen
Programmaleider (A1)	Landbouwanalyse (G1)
Verruimde opdracht Bestuurlijke Adviescommissie (BAC) Drentsche Aa (A2)	Maatschappelijke diensten, start onderzoek (G2)
Perceelmissie (B1)	Instrumentarium Omgevingswet, start onderzoek (H1)
Reiniging veldspuit (B2)	Terugdringen af- en uitspoeling stedelijk gebied, start onderzoek (I1)
Innovatieve mechanisatie (B3)	Verkennen aanvullende maatregelen (J1)
Landbouw kennispunt (B4)	
Risicokaart en risico-gestuurd handhaven (C1)	
Samenwerken handhavende instanties en uitbreiding capaciteit middelen (C2)	
Bewustwordingscampagne (D1)	
Bepalen intrekgebied Amerdiep/Witterdiep (E1)	
Informatiebijeenkomsten (F1)	

2.1 Maatregelen op korte termijn uit te voeren

A. Programmatische aanpak en aansturing

Voor het vervolg van UPDA gaan we verder met de programmatische aanpak en hiervoor stelt de provincie een fulltime programmaleider aan. Om effectief gebruik te maken van de bestaande (overleg)structuren voor de Drentsche Aa, verruimen we de huidige opdracht van de Bestuurlijke Adviescommissie (BAC) Drentsche Aa met de robuuste bescherming van de waterkwaliteit en kwantiteit als bron voor drinkwater.

Maatregel A1 - Programmaleider vervolg UPDA

Wat gaan we doen? Er komt een ervaren programmaleider bij de provincie die de regie op de uitvoering van de maatregelen op zich neemt. Hij krijgt de verantwoordelijkheid om het Plan van aanpak vervolg UPDA te realiseren. Hij maakt hierover afspraken met alle betrokken partijen, bewaakt de voortgang en rapporteert hierover aan GS. De programmaleider is inmiddels aangesteld en per 1 december 2024 beschikbaar.

Maatregel A2 - Verruimde opdracht Bestuurlijke Adviescommissie Drentsche Aa

De Bestuurlijke Advies Commissie Drentsche Aa adviseert GS over de wijze waarop het Programma Natuurlijk Platteland Drentsche Aa gerealiseerd kan worden. Hierbij worden doelen voor recreatie, landbouw, leefbaarheid en ook water in samenhang meegenomen. Wat betreft water gaat het om het behalen van de KRW-doelen en – normen. In lijn met de KRW moet verdere verontreiniging voorkomen worden.

De Adviescommissie vervolg UPDA deed de aanbeveling om aanvullend hierop de huidige opdracht van de BAC Drentsche Aa te verruimen met: het robuust en duurzaam beschermen van deze bron voor drinkwater (Kwantiteit en kwaliteit). De BAC kan zo in samenhang met de andere hiervoor genoemde opgaves haar adviezen hierover integraal uitbrengen.

Wat gaan we doen? De programmaleider gaat de verruiming van de opdracht – zoals besproken in het laatste Bestuurlijk Overleg vervolg UPDA d.d. 29 september 2024 - regelen in afstemming met de BAC-vertegenwoordigers. Dit omvat tevens het aanpassen van de samenstelling van de BAC. Tijdens het agendapunt 'vervolg UPDA' zullen enkele betrokken partijen aanschuiven die nu nog geen zitting hebben in de BAC.

We verkennen of het BIO-plan (Beheer-, Inrichting- en Ontwikkelplan Nationaal Park Drentsche Aa) uit 2021, dat overigens geen formele status kent, ingezet kan worden voor het vervolg UPDA.

De BAC kan daarnaast aan GS vragen om voor deelgebieden het WILG-instrumentarium (Wet inrichting Landelijk Gebied) beschikbaar te stellen. We gaan onderzoeken of het WILG instrumentarium toepasbaar en wenselijk is in deze situatie. In het rapport van de adviescommissie vervolg UPDA wordt gesproken over WILG. Dit instrument is met de inwerkingtreding van de Omgevingswet in deze nieuwe wet opgenomen. Voor de herkenbaarheid en verbinding met het rapport van de adviescommissie hanteren we in dit stuk daarom nog de term WILG.

B. Voortzetten en opschalen UPDA-projecten

Er is veel draagvlak en energie in het gebied om de UPDA-projecten voort te zetten en op te schalen. Dit kan op relatief korte termijn. Het is de bedoeling om onderstaande vier maatregelen te centreren op de Proefboerderij Kooyenburg. Het gaat om:

- verminderen perceelemissie
- reiniging veldspuit
- innovatieve mechanisatie
- landbouw kennispunt

Maatregel B1 – Verminderen perceelemissie

Wat gaan we doen? De provincie is binnen het EU-project namens de Nederlandse partijen trekker van het project als geheel en geeft de waterschappen opdracht voor uitvoeren van de pilots. Het EU-project¹¹ perceelemissie voor het vanggebied Anloërdiepje wordt nu voortgezet onder leiding van het waterschap. Doordat de Drentsche Aa een vertakt oppervlaktewater betreft is het totale stroomgebied onderverdeeld in zeven vanggebieden:

11 Dit betreft het Interreg North Sea project 'Blue Transition': Balancing water and land use to minimize the effects of climate change

gebieden die elk een deel van de vertakte Drentsche Aa bevatten en waar het waterschap metingen per deelgebied doet en beschikbaar heeft. Het Anloërdiepje is één van de zeven vanggebieden van de Drentsche Aa. In dit project wordt met akkerbouwers, veehouders en loonwerkers samengewerkt om de afspoeling van gewasbeschermingsmiddelen (GBM) vanaf percelen in beeld te brengen en innovatieve manieren te ontwikkelen en te testen om deze afspoeling te beperken. Daarmee wordt ook kennis en bewustwording onder de grondgebruikers vergroot. Er wordt gewerkt via de aanpak van bedrijfs-, bodem- en waterplannen. Dit project wordt gefaseerd en opgeschaald naar de overige zes deelgebieden van de Drentsche Aa.

Maatregel B2 - Reiniging Veldspuit

Wat gaan we doen? Deze technische maatregel gaat over het verder ontwikkelen en uitrollen van biologische reiniging van het afvalwater van veldspuiten op het erf om erfafspoeling te beperken (Fytobac). Dit wordt nauwkeurig afgestemd en gestroomlijnd met betrokken instanties zodat de juiste procedures tijdig worden doorlopen.

Maatregel B3 - Innovatieve mechanisatie

Binnen het gebied zijn boeren en loonwerkers met innovatieve ideeën over de wijze waarop de emissie met GBM verder verminderd kan worden via mechanisatie. De investering in ontwikkeling hiervan is niet te dragen voor een individuele loonwerker of boer.

Wat gaan we doen? Geïnterviewd wordt wat er nodig is om goede ideeën en initiatieven verder te helpen en breed te implementeren. Vervolgens wordt dit omgezet in het beschikbaar stellen van middelen om e.e.a. te realiseren. Daarbij wordt sterk geleund op de samenwerking die er tussen de verschillende bedrijven van oudsher aanwezig is.

Maatregel B4 - Landbouw kennispunt

Uit gesprekken blijkt dat er onder boeren behoefte is aan een overzicht van relevante, objectieve kennis op allerlei gebied: teelten, gewasbescherming, subsidies, biodiversiteit, waterbeheer. Maar ook aan draagvlak / belangstelling van collega boeren uit het gebied voor verder ontwikkeling van machines / mechanisatie.

Wat gaan we doen? Om in de gewenste informatiedeling, bewustwording en kennisontwikkeling te kunnen voldoen, wordt in het gebied een fysiek landbouw kennispunt opgezet. Daarbij zal aansluiting gezocht worden bij Agrarische Natuur Drenthe (AND).

C. Toezicht en Handhaving

De provincie, waterschap en gemeenten nemen het advies over voor verhoogde inzet en capaciteit voor toezicht en handhaving ten behoeve van de drinkwatervoorziening. Door kennis en krachten meer te bundelen (coördineren) verwachten we te komen tot een effectiever(e) toezicht en handhaving. Hierbij is van belang dat ook getoetst wordt of de huidige handhavingsregels nog voldoen aan de meest actuele inzichten.

Maatregel C1 - Risicokaart en risico-gestuurd handhaven

Wat gaan we doen? De verschillende partijen die verantwoordelijk zijn voor toezicht en handhaving worden bij elkaar gebracht. De eerste stap is het opstellen van een risicokaart. Op basis van deze risicokaart kunnen de instanties hun eigen inzet prioriteren en waar nodig uitbreiden.

Maatregel C2 - Samenwerking handhavende instanties en uitbreiding capaciteit en middelen

Wat gaan we doen? Er worden concrete afspraken gemaakt over de coördinatie en samenwerking tussen handhavende instanties en afstemming tussen de handhavingsactiviteiten, om naar een integrale aanpak te komen. Verder is aanwezigheid in het gebied van belang alsmede bestuurlijke steun om verbaliserend op te treden wanneer daar aanleiding toe is. Een verbetering van toezicht en handhaving vergt uitbreiding van capaciteit en middelen. Ook hierover worden afspraken gemaakt.

D. Maatregelen stedelijk gebied

Gezamenlijk met de partners in het gebied gaan we de bewustwordingscampagnes intensiveren.

Maatregel D1 - Bewustwordingscampagne

Wat gaan we doen? Voorjaar 2025 komt er een bewustwordingscampagne om zowel particulieren als bedrijven en leveranciers te wijzen op de kwetsbaarheid van het oppervlaktewater in de Drentsche Aa en het verbod op het gebruik van chemische middelen op verhard oppervlak. In deze campagne moet aandacht zijn voor de verschillende doelgroepen en de specifieke regelingen die daar nu al voor gelden. De campagne wordt afgestemd met de communicatieadviseurs van de betrokken partijen.

E. Nader onderzoek Midden-Drenthe

Uit de analyse van de metingen valt het hoge aantal aangetroffen gewasbeschermingsmiddelen op ten zuiden van Assen bij het meetpunt Laaghalen. Binnen de gemeente Midden-Drenthe ligt maar een betrekkelijk klein stukje Amerdiep en Witterdiep maar het intrekgebied van deze beken is niet exact bekend. Dit moet eerst duidelijk worden, zodat op basis daarvan de juiste maatregelen getroffen kunnen worden.

Maatregel E1 - Nader onderzoek intrekgebied Amerdiep en Witterdiep

Wat gaan we doen? Er zal een hydrologische (model)studie worden uitgevoerd om de intrekgebieden / toestroomgebieden van het Amerdiep en Witterdiep in de gemeente Midden-Drenthe te bepalen. De uitkomsten dienen als onderlegger voor zowel de inzet van maatregelen om de Drentsche Aa robuuster te beschermen, als om helderheid te krijgen over de gewenste inzet van de gemeente Midden-Drenthe bij dit vraagstuk. De resultaten van het onderzoek worden gedeeld met de betrokken partijen.

F. Algemene informatiebijeenkomst

Er is behoefte aan informatie over het vraagstuk van de waterkwaliteit in relatie tot de drinkwatervoorziening. Dit betreft informatie over 'wat we nu weten' over de gewasbeschermingsmiddelen in de Drentsche Aa, maar ook over 'wat we nu gaan doen' om dit vraagstuk aan te pakken.

Maatregel F1 - Informatiebijeenkomsten

Wat gaan we doen? Zodra de programmaleider is gestart en met de betrokken partijen heeft kennisgemaakt, kan het vervolg van UPDA geagendeerd worden voor een brede informatiebijeenkomst. Dit zal dan zowel over de inhoud van het Plan van aanpak gaan (doelen en maatregelen) als over het proces (planning, programmaleider, aansturing en overlegstructuur). Ook tussentijdse resultaten kunnen aanleiding zijn voor het organiseren van een informatiebijeenkomst (naar behoefte).

2.2 Maatregelen die meer (voorbereiding) tijd vergen

G. Landbouwanalyse en onderzoek

De agrariërs in het Drentsche Aa gebied hebben te maken met een gebied dat naast de functie landbouw nog andere – maatschappelijke – functies heeft. De huidige landbouwpraktijk¹² leidt tot een milieubelasting van de leefomgeving die de doelen en normen van o.a. de KRW en de natuurwetgeving bedreigt of overschrijdt. In overleg met de agrariërs in het gebied wordt uitgewerkt wat er nodig is om de agrarische bedrijfsvoering beter dan nu af te stemmen op de leefomgeving en natuur- en drinkwaterfunctie. Verkend wordt in de uitvoering van deze maatregel welke voorwaarden daarvoor nodig zijn. Als de Drentsche Aa een gebied wordt waar landbouw niet het primaat meer heeft (in afwachting van de nieuwe Omgevingsvisie 2027), hoe kan de landbouw dan hier toch haar plaats behouden als voedselproducent en/of als leverancier van diensten op het gebied van landschapsbeheer, biodiversiteit en water. Daartoe moeten realistische verdienmodellen worden uitgewerkt, waarin de aspecten economisch rendabele bedrijfsvoering, ruimtelijk gedifferentieerde aanpak en afstemming op toegevoegde (systeem-)waarden (bv. landschap – biodiversiteit – water) worden opgenomen.

Maatregel G1 - Landbouw analyse

Wat gaan we doen? De eerste stap is het uitvoeren van een landbouwanalyse. Deze moet in beeld brengen wat de landbouw (individuele boeren) zelf willen en kunnen (zie advies commissie2). Deze stap kan gevolgd worden door de uitvoering van een plan, om de uitkomsten van de landbouwanalyse te helpen realiseren.

Maatregel G2 – Maatschappelijke diensten, start onderzoek

Wat gaan we doen? Gelijktijdig met maatregel G1 gaan we samen met betrokken partijen onderzoeken of/ hoe de agrarische bedrijfsvoering in samenhang met de drinkwaterfunctie in het gebied georganiseerd kan worden. Wat is daarvoor nodig? Op grond van de uitkomst gaan we de financiële haalbaarheid in beeld brengen. Denk dan aan vragen of een realistisch en structureel verdienmodel mogelijk is of wanneer een koppeling met een gebiedsfonds kan helpen?

H. Instrumentarium Omgevingswet

De Commissie beveelt aan om het instrument van de omgevingswaarde uit de Omgevingswet te gebruiken om de regionale doelstellingen voor het beperken van de verontreiniging van de Drentsche Aa door gewasbeschermingsmiddelen in de provinciale verordening vast te leggen. Met het instrument Omgevingswaarde kan gestuurd worden op het bereiken van de gewenste oppervlaktewaterkwaliteit voor de drinkwatervoorziening, passend bij het belang dat de Omgevingswet toekent aan het thema gezondheid. Dit wordt nodig geacht omdat de eerder gehanteerde aanpak onvoldoende effectief is gebleken.

12 Goede landbouwpraktijken (ook bekend als GAP, vanwege het Engelse ‘Good Agricultural Practices’) omvatten methoden die boeren moeten toepassen voor het beschermen van i) hun gezondheid en welzijn, ii) de gezondheid en het welzijn van mensen die hun producten consumeren en iii) het milieu. Normen kunnen per land verschillen vanwege verschillende regelgevende en wettelijke kaders, maar de filosofie blijft hetzelfde. Bij de regels en principes van GAP focussen boeren op preventie van problemen, in plaats van probleemoplossing.

Maatregel H1 – Onderzoek naar instrumentarium Omgevingswet

Wat gaan we doen? Om te bepalen of dit het meest geschikte middel is, moeten we dit gaan onderzoeken. Gezien de nog prille ervaringen met de inzet van de instrumenten uit de Omgevingswet in combinatie met de doorlooptijden van de aanpassingen van de POV, gemeentelijke omgevingsplannen en waterschapsverordeningen, betreft dit een maatregel die de nodige tijd, voorbereiding en afstemming zal vergen.

Een deel van het onderzoek betreft de vraag hoe het instrument van de Omgevingswaarde effectief en juridisch juist ingezet kan worden om aan de zorgplicht voor de drinkwatervoorziening te kunnen voldoen. We onderzoeken of de provincie zelf concrete regels gaat opnemen in de omgevingsverordening (bijvoorbeeld regels over lozingen of drainage) en/of dat de provincie instructieregels aan de waterschappen en gemeenten moet aangeven (bijvoorbeeld gemeenten vragen om in hun omgevingsplannen een spuitvrije zone op te nemen). Een ander aspect van het onderzoek is dat de provincie zelf de omgevingswaarde moet kunnen beïnvloeden door middel van programma's en plannen. Bijvoorbeeld door concrete maatregelen te nemen zoals het (vrijwillig) beperken van bepaalde teelten of aanvullende regels voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in specifieke gebieden. Voor de juridische houdbaarheid is de effectiviteit van dergelijke maatregelen daarbij van groot belang. Voor kansrijke opties dient vervolgens ook de evenredigheid en handhaafbaarheid te worden onderzocht.

I. Onderzoek stedelijk gebied

Veel gemeenten zijn bezig of bezig geweest met het afkoppelen van het hemelwater en het saneren van IBA's (individuele behandeling afvalwater) en riool overstorten. Niettemin worden in de Drentsche Aa stoffen aangetroffen die afkomstig zijn vanuit stedelijk gebied en/of bedrijfsterreinen. Dit vraagt om nader onderzoek naar transportroutes vanuit het stedelijk gebied.

Maatregel I1 - Terugdringen af- en uitspoeling uit stedelijk gebied, start onderzoek

Wat gaan we doen? We nemen het advies van de commissie over inzake extra maatregelen om af- en uitspoeling uit stedelijk gebied te verminderen. De eerste stap in het terugdringen van de af- en uitspoeling uit het stedelijk gebied is het in beeld brengen van de aanwezigheid, aard en omvang van potentiële bronnen van verontreiniging vanuit het stedelijke gebied en de transportroutes van stoffen. Op basis van bestaande gegevens van de vier gemeenten en het waterschap wordt een analyse gemaakt van de mogelijke kwantitatieve en kwalitatieve bijdrage van deze bronnen aan de oppervlaktewaterkwaliteit van de Drentsche Aa. De samenwerkende partijen in het cluster Kop van Drenthe van het langlopende waterketenoverleg worden gevraagd als begeleidingsgroep voor deze opdracht. Op basis van dit onderzoek wordt bepaald welke maatregelen de af- en uitspoeling kunnen beperken. Het terugdringen van af- en uitspoeling uit stedelijk gebied vergt capaciteit en mogelijk financiële middelen bij gemeenten en waterschap. Hierover worden in de uitwerking nadere afspraken gemaakt.

J. Aanvullende maatregelen

Met het bovenstaande pakket aan maatregelen kunnen we verder met het vervolg van UPDA, maar dan zijn we er nog niet. Er is meer nodig om te komen tot een robuuste en duurzame bescherming van de Drentsche Aa als bron voor drinkwater. Maar wat is aanvullend hierop gewenst? Welke extra maatregelen dragen aan dit doel bij? Hierover gaan we verder in gesprek met de betrokken partijen.

Maatregel J1 – Verkennen aanvullende maatregelen

Wat gaan we doen? Het initiatief voor dit vervolg ligt bij de provincie, de programma-leider zal dit organiseren en begeleiden. De uitkomsten van de gezamenlijke verkenning worden uitgewerkt in aanvullende maatregelen, die toegevoegd worden aan dit Plan van Aanpak.

3 Planning

In onderstaande tabel is een eerste inschatting gemaakt van de planning, dat wil zeggen wanneer de start van de activiteiten kan plaatsvinden. Verder een toedeling van de betrokken partijen en wie in de lead is om het initiatief op te pakken/ aan te jagen.

Wat de doorlooptijd is van de afzonderlijke maatregelen, wordt in de uitwerkingen bepaald.

Nr.	Maatregel	Trekker	Betrokken partijen	Startjaar
A1	Programmaleider	Provincie	Alle betrokken partijen	2024
A2	Verruimde opdracht BAC	Provincie	BAC	2024
B1	Perceelemissie, onder andere 'Water in de bouwvoor'	Waterschap	Provincie, landbouw	2025
B2	Reiniging veldspuit	Provincie	Gemeente, waterschap, landbouw	2025
B3	Innovatieve mechanisatie	NTB ism Proefboerderij Kooyenburg en AND	Landbouw	2025
B4	Landbouw kennispunt	NTB ism Proefboerderij Kooyenburg en AND	Landbouw, provincie	2025
C1	Risicokaart en risico- gestuurd handhaven	Provincie	Waterbedrijven, waterschap, gemeenten, NVWA	2025
C2	Samenwerken handhavende instanties en uitbreiding capaciteit middelen	Waterschap	Provincie, gemeenten, NVWA	2025
D1	Bewustwordingscampagne	Provincie	Drinkwaterbedrijven, waterschap, gemeenten	2025
E1	Bepalen intrekgebied Amerdiep/Witterdiep	Waterschap	Gemeente Midden Drenthe	2024
F1	Informatiebijeenkomsten	Provincie	Alle betrokken partijen	2025
G1	Landbouw analyse	Provincie	Drinkwaterbedrijven, landbouw	2025
G2	Maatschappelijke diensten, start onderzoek	Provincie	Drinkwaterbedrijven, landbouw	2025
H1	Instrumentarium Omgevingswet, start onderzoek	Provincie	Waterschap, gemeenten	2025
I1	Terugdringen af- en uitspoeling stedelijk gebied, start onderzoek	Gemeenten/ waterketen-overleg	Drinkwaterbedrijven, waterschap	2025
J1	Verkennen aanvullende maatregelen	Provincie	Alle betrokken partijen	2025

4 Communicatie en Financiën

Communicatie

In hoofdstuk 2 is de aansturing en overlegstructuur beschreven, die van invloed is op hoe de communicatie over het vervolg van UPDA verloopt. Als eigenaar van dit plan van aanpak en regievoerder is het logisch dat het initiatief voor voortgangscommunicatie vooral bij de provincie ligt. We volgen hiervoor een proactieve en zorgvuldige aanpak. Dit laatste betekent dat we vooraf met onze partners afstemmen wat de boodschap is en welke media we voornemens zijn in te zetten. We maken zo veel mogelijk gebruik van natuurlijke communicatiemomenten. De uitvoering van de communicatie ligt bij de programmaleider die dit samen met onze communicatieadviseur voorbereidt en organiseert. Woordvoering ligt bij de gedeputeerde als bestuurlijk opdrachtgever.

Als het om communicatie over de afzonderlijke maatregelen gaat, maken de betrokken partijen hier samen afspraken over wie in de lead is en worden inhoud en proces vooraf met elkaar afgestemd. De programmaleider wordt hier te allen tijde in gekend, zodat hij het overzicht behoudt en op grond van bevorderen samenhang hierin kan adviseren.

In de reguliere P&C cyclus zal over de voortgang gerapporteerd worden aan provinciale Staten.

Financiën

Bij de uitwerking van de afzonderlijke maatregelen worden de kosten begroot en de wijze van financiering aangegeven. Als vuistregel hanteren we dat alle partijen hun eigen kosten betalen, tenzij er sprake is van een specifiek project- of subsidiebudget van de provincie of een andere partij. De provincie staat aan de lat voor de kosten van de programmaleider.

Bijlage: Nadere uitwerking adviezen commissie vervolg-UPDA.

De adviescommissie vervolg Uitvoeringsprogramma Drentsche Aa (UPDA) heeft een advies opgesteld met een samenvatting van de belangrijkste conclusies en negen aanbevelingen. Deze negen adviezen zijn:

1. Krachtige uitvoering van het Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Drentsche Aa (2021-2030) en dit plan aanvullen met een specifieke paragraaf: Drinkwatervoorziening.
2. Balans aanbrengen tussen verplichtende kaders versus vrijwilligheid
3. De gebiedsontwikkeling verbreden en de mogelijkheden van het DPLG¹³ en de WILG benutten
4. UPDA-Projecten doorzetten, opschalen en aanvullen met risicoafdekking
5. Serieuze aandacht voor drinkwaterwinning in toezicht en handhaving.
6. Brede lobby voor aangescherpt toelatingsbeleid door Ctgb
7. Maatregelen in stedelijk gebied
8. Aanstelling drinkwatercommissaris
9. Draagvlak

De (programmatische) uitwerking van deze adviezen is samen met de betrokken partijen uitgevoerd, gebruik makend van de structuren en platforms die al beschikbaar waren binnen het gebied (conform advies 9). Adviezen 2, 3, 4, 5, 7 en 8 zijn in deze programmatische aanpak meegenomen.

Advies 6 is niet overgenomen. In overleg met betrokken partijen is geconcludeerd dat partijen ofwel hun eigen lobby structuur richting de Ctgb al georganiseerd hebben, ofwel grote bezwaren hebben tegen het lobbyen voor een aangescherpt toelatingsbeleid.

Advies 8 is in gezamenlijk overleg omgebogen naar het aanstellen van een ervaren programmaleider omdat een drinkwatercommissaris met bestuurlijk gezag niet alleen een onduidelijke rol heeft in relatie tot bestaande bestuurlijke gremia (provincie, gemeente, waterschap, BAC, Overlegorgaan) maar ook leidt tot vergroting van bestuurlijke drukte, terwijl de meeste partijen niet de verwachting hebben dat hierdoor bescherming van de Drentsche Aa als bron van drinkwater robuuster zal worden. Mocht blijken dat ondanks het aanstellen van een programmaleider, de bestuurders de voortgang van de realisatie van dit PvA toch onvoldoende vinden, dan kan de inzet van een drinkwatercommissaris opnieuw worden overwogen.

Aan de adviezen van de commissie zijn ook maatregelen toegevoegd, nl. het nader onderzoeken van de mogelijkheid om aanvullende maatregelen in agrarische bedrijfsvoering als maatschappelijke dienst te belonen (G2) en nader onderzoek naar het intrekgebied van het Amerdiep en Witterdiep binnen de gemeente Midden-Drenthe (E1), als onderlegger voor zowel de inzet van maatregelen om de Drentsche Aa robuuster te beschermen als de (bestuurlijke) rol van de gemeente Midden-Drenthe in het vraagstuk.

¹³ Het NPLG is vanuit het Rijk recent stopgezet. De reeds vastgestelde maatregelen vanuit het DPLG maatregelenpakket zijn beschikbaar. Het DPLG heeft geen status meer. Hiervoor komt een nieuwe naam.

